

TALABALARNING TURIZMGA OID VA O'QUV-BILUV KOMPETENSIYALARINI SHAKLLANTIRISH

Amanbaev Timur Gayratbayevich

Ajiniyoz nomidagi Nukus davlat pedagogika instituti

Sirtqi ta'lim bo'limi dekani o'rinbosari

Turizm sohasida ta'lim olish jarayonida talabalar nafaqat nazariy bilimlarni egallashi, balki amaliy ko'nikmalarni ham rivojlantirishi zarur. Shu sababli, zamonaviy raqamli texnologiyalar yordamida o'quvchilarning turizmga oid bilim va ko'nikmalarini shakllantirish, ularning kelajakdagi professional faoliyatini ta'minlashda muhim omil hisoblanadi. Jahonda ta'lim jarayonini samarali tashkil etishning eng ilg'or texnologiyalarini qo'llash asnosida raqamli ta'limga o'tish jarayoni amalga oshirilmoqda. Google, Microsoft, WebSoft, Moodle kabi kompaniyalar zamonaviy ta'lim siyosatidagi bunday global o'zgarishlarni ta'lim oluvchining talabi nuqtai nazaridan kelib chiqib tashkil etish va amalga oshirish hamda takomillashtirish masalalarini tadqiq etishmoqda. Shu bois dunyoda yangi raqamli ta'lim tizimi shakllanayotgan bir davrda raqamli texnologiyalardan bu jarayondagi eng muhim vazifani bajarishga mo'ljallangan ob'ekt sifatida, shuningdek, virtual aloqani ommalashtirish, geografik joylashuvi hamda tilidan qat'iy nazar raqamli aloqa tezligi va erkinligini ta'minlash ob'ekti sifatida samarali foydalanish masalasini ilmiy hal etish zarur bo'lmoqda.

Raqamli texnologiyalar ta'limda metodologik o'zgarishlarga sabab bo'ldi, ular nafaqat o'quv jarayonini samarali tashkil qilish imkoniyatlarini yaratmoqda, balki talabalarga interaktiv va innovatsion o'qish metodlarini taklif etadi. Raqamli ta'lim tizimlarining asosiy afzalliklaridan biri bu ularning tezkor yangilanishi va barcha ma'lumotlarga onlayn kirish imkoniyatini yaratishidir. Boshqa tomondan, masofaviy ta'lim va onlayn kurslar, talabalar uchun o'quv jarayonini geografik joylashuvdan qat'iy nazar ta'minlaydi. Bu, ayniqsa, turizm sohasida o'qiyotgan talabalar uchun juda muhim, chunki ular turli joylardagi amaliyotlarga qatnashib, dunyo bo'ylab turizmni o'rganish imkoniga ega bo'ladi.

Turizm sohasida raqamli texnologiyalarni qo'llashning muhim yo'nalishlaridan biri bu o'quv jarayonining interaktivligini ta'minlashdir. Onlayn ta'lim platformalari, video darslar, virtual sayohatlar va 3D tasvirlar orqali talabalar turizm ob'ektlari haqida batafsil ma'lumot olishadi, shuningdek, virtual realitni (VR) yordamida turizmni boshqarish va o'rganish tajribasini yaratish mumkin. Hozirgi kunda turizmni o'rgatishda interaktiv platformalar, masalan, turistik ma'lumotlar bazalari, geografik axborot tizimlari (GIS) va turizm boshqaruvi dasturlari talabalarga amaliy ko'nikmalarni rivojlantirishda katta yordam beradi.

Zamonaviy raqamli texnologiyalarni ta'limda qo'llash, o'quvchilarda raqamli kompetensiyalarni shakllantirishga imkon yaratadi. O'quvchilarda raqamli kompetensiyalarni shakllantirish nafaqat bilimlarni o'zlashtirish, balki axborot

texnologiyalaridan samarali foydalanish ko'nikmalarini ham rivojlantirishni nazarda tutadi. Turizm sohasida talabalar axborot texnologiyalari va raqamli vositalardan foydalanishni o'rganish orqali, turizmni rivojlantirishga, xizmatlarni boshqarishga, turistik mahsulotlarni targ'ib qilishga oid amaliy ko'nikmalarni egallaydilar.

Respublikamizda ta'lim tizimini raqamli texnologiyalar asosida modernizatsiyalash uchun rivojlangan davlatlarning nufuzli oliy ta'lim muassasalari filiallari, qo'shma fakultetlari, qo'shma ta'lim markazlari tashkil etilmoqda va ularning moddiy texnik bazasi yaratilmoqda. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 8 oktabrdagi "O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PF-5847-son Farmonida "ta'lim jarayonlarini raqamli texnologiyalar asosida individuallashtirish, masofaviy ta'lim xizmatlarini rivojlantirish, vebinar, onlayn, "blended learning", "flipped classroom" texnologiyalarini amaliyotga keng joriy etish, ta'lim jarayonlarida "bulutlitexnologiyalardan" foydalanish", tizimda faoliyat olib borayotgan pedagoglar oldiga talabalarni kelajakda o'z kasbining yetuk mutaxassislari bo'lib, mamlakatimizning istiqbolli yo'nalishlarini belgilashga hamda rivojlantirishga zamin yaratuvchi shaxslar sifatida tarbiyalash vazifalari belgilab berilgan.

Raqamli ta'limni tashkil etish jarayonida metodik ta'minot bir butun tizim sifatida shakllanib, unda ta'lim jarayoni ilmiy asoslangan o'quv materiallari asosida rejalashtirishga, talabalarni nazariy va amaliy tayyorlashning birligi va (flipped classroom) bir-biriga o'tishi ta'minlanishiga, o'quv materialini o'rganish sur'ati tezlashishiga, ta'limning maksimal faolligi va yetarlicha mustaqilligiga, talabalar shaxsiy va jamoaviy ishlarni bajarishda birikishiga, o'quv jarayoni ta'limning zamonaviy texnik vositalari bilan ta'minlanishiga, ta'limning turli predmetlarini integratsiyalashuviga erishildi.

Raqamli texnologiyalar asosida talabalarining o'quv-biluv faoliyatini takomillashtiruvchi mobil ilova ishlab chiqish tamoyillarida, asosan, quyidagi xususiyatlarga e'tibor qaratilgan:

- ✓ murakkab hodisalar va jarayonlarni real hayotda tasavvur qilishga yordam berishi;
- ✓ ovoz, grafika, matn kabi axborotlar tartiblangan ketma-ketlikda sinxron ko'rinishda foydalanilishi;
- ✓ mobil ta'lim materialining tuzilishi o'quv dasturining maqsadi va mazmuniga mos kelishi, matnli, vizual va audio taqdimot materiallarining pedagogik-psixologik talabga javob berishi;
- ✓ mobil ta'lim materiali shaxs nomidan identifikatsiya raqami orqali ifodalanishi;
- ✓ gipermatn orqali bog'lanishlarni va har qanday ma'lumotlarni osonroq topishlari uchun qulayliklar mavjud bo'lishi lozim.

Raqamli ta'limni tashkil etadigan mobil ilova talabalar uchun:

- raqamli ta'limda shaxsni tasdiqlovchi identifikatsiyaga ega bo'lishi; mavzularini matn, video, animatsiyalar yordamida smartfon va planshetlardan foydalanib onlayn va offlayn o'rganish;
- guruhning har bir talabasi fanning mavzusiga mos test, krossvord savollariga

individual javob berishi va onlayn baholanishi;

- har bir mavzuga mos nazariy ma'lumotlarni, ta'rif va tushunchalarni, atamalarning izohli lug'at yordamida onlayn o'rganishi;
- chat, forum yordamida fan o'qituvchi va boshqa talabalar bilan ma'lumot almashish imkoniyati;
- amaliy va laboratoriya topshiriqlarini bajarilganligini masofaviy onlayn baholanishi;
- anketa-so'rov yordamida, guruhning har bir a'zosi dars o'tuvchi o'qituvchining yutuqlari va kamchiliklari haqida o'z fikrini bildirishi.
- Raqamli ta'limni tashkil etadigan mobil ilova o'qituvchi uchun: raqamli ta'limda shaxsni tasdiqlovchi identifikatsiya nazoratini olib
- borish;
- o'quv mashg'ulotlarini olib borishda interfaol usullardan foydalanishi va vebinarlar asosida onlayn olib borish;
- talabalar bilimni doimiy onlayn nazorat qilish;
- chat, forum va elektron pochta yordamida o'qituvchi hamkasblar va talabalar bilan onlayn ma'lumot almashinish imkoniyati;
- amaliy va laboratoriya topshiriqlarini yangilab borish, bajarilish jarayonini onlayn baholash;
- har bir mavzuga mos nazariy ma'lumotlarni, ta'rif va tushunchalarni, atamalarning izohli lug'atini onlayn yangilab borish imkoniyatlarini yaratadi.

Insoniyat sivilizatsiyasining quyi bosqichlarida shaxsni tarbiyalash, unga ta'lim berishga yo'naltirilgan faoliyat sodda, juda oddiy talablar asosida tashkil etilgan bo'lsa, bugungi kunga kelib ta'lim jarayonini tashkil etishga nisbatan o'ta qat'iy hamda murakkab talablar qo'yilmoqda. Chunonchi murakkab texnika bilan ishlay oladigan, ishlab chiqarish jarayonining mohiyatini to'laqonli anglash imkoniyatiga ega, favqulotda ro'y beruvchi vaziyatlarda ham yuzaga kelgan muammolarni ijobiy hal etuvchi malakali mutaxassisni tayyorlashga bo'lgan ijtimoiy ehtiyoj ta'lim jarayonini texnologik yondoshuv asosida tashkil etishni taqazo etmoqda.

Hozirgi paytda, fan va madaniyatning eng so'nggi yutuqlari asosida kelajagimiz bo'lgan yosh avlodni hayotga tayyorlashning samarali shakl va uslublarini izlash nihoyatda zarurdir. Mamlakatimiz rivojlanishining muhim sharti zamonaviy iqtisodiyot, fan-texnika, texnologiyalar rivoji asosida kadrlar tayyorlashning takomillashgan tizimning amal qilishga erishishdan iboratdir. Pedagogika fanida kun tartibiga «qanday qilib samarali va natijali o'qitish kerak?», -shaklida muammosining qo'yilishi ta'lim jarayonining texnologiyalashtirilishiga, ya'ni o'qitishning kafolatlangan natijaga olib keluvchi texnologik jarayonga aylantirilishiga olib keldi. Pedagogik texnologiyalarning qo'llanilishi ta'limni samaradorligini oshirish, ta'lim oluvchi shaxsining ta'lim markazida bo'lishi va mustaqil bilim olishini ta'minlash, o'qitishning faoliyatli, rivojlantiruvchan, tashxislanuvchan va natijali bo'lishiga xizmat qiladi.

Keng ko'lamda amalga oshirilayotgan ta'lim islohotlari ta'limning ilg'or texnologiyalarini o'rganish va o'quv - tarbiya jarayoniga joriy etishni taqozo qiladi. Bu

o'z navbatida pedagog xodimlardan ta'lim sohasiga texnologik yondashuvni, pedagogik texnologiya usulini egallashni pedagogik amaliyotda qo'llash va rivojlantirishni talab etadi.

Texnologik yondashuv mavjud an'anaviy o'quv jarayoniga faqat- kompleks tarzdagina emas, pedagoglar tomonidan o'zlashtirilishi. metodik qo'llanmalar, o'quv-moddiy baza yaratilishiga qarab borqichma-bosqich, ayrim elementlari amalga oshirilaverishi ham mumkin. Bu birinchi navbatda pedagogik texnologiyaning muhim qismi - predmetlar va mavzular bo'yicha ta'lim maqsadlarini aniqlash usullariga taalluqlidir.

Zamonaviy o'qitish metodlaridan foydalanish o'quvchilarning o'quv bilish faoliyatini, o'z-o'zini o'qitish jarayonini uzviy bog'liq ravishda rivojlantiradi. Mavzu bo'yicha mukammal bilimlarga ega bo'lish imkoniyatini yaratadi va darslarda o'quvchi mustaqil fikrlashni, o'z fikrini erkin bayon qilishni, boshqalarning fikrini eshitishni va xulosa chiqarishni o'rgatadi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Ando', C. A., va Dill, K. E. (2000). Video o'yinlar va agressiv fikrlar, tuyg'ular va xatti-harakatlar laboratoriya va hayotda. *Personallik va Ijtimoiy Psixologiya Jurnal*, 78(4), 772-790.
2. Beyts, T. (2005). *Texnologiya, e-o'qish va masofaviy ta'lim*. Routledge.
3. Selvin, N. (2011). *Ta'lim va texnologiya: Asosiy masalalar va muhokamalar*. Continuum.
4. Prenski, M. (2001). Raqamli originalar, raqamli muhojirlar. *Gorizontdagi on*, 9(5), 1-6.
5. Garrison, D. R., va Anderson, T. (2003). *XXI asrda e-o'qish: Tadqiqot va amaliyot uchun doiraviy ramka*. Routledge.
6. Rasulova, O. M. (2022). Turizm sohasida ta'limni raqamlashtirish va zamonaviy texnologiyalar. *O'zbekiston Ta'limi*, 15(2), 33-37.
7. Nurmatov, M. S., & Ahtamov, D. Z. (2023). Raqamli texnologiyalar yordamida turizm ta'limini rivojlantirish. *Journal of Pedagogical Innovations*, 12(7), 45-50.
8. Tursunov, R. B., & To'raeva, D. K. (2021). Ta'limda innovatsion texnologiyalar: Turizm sohasida qo'llanilishi. *O'zbekiston Ta'limi va Fan*, 10(3), 22-27.
9. Ismoilov, M. S. (2023). O'quvchilarda raqamli kompetensiyalarni shakllantirishda turizm fanlarining o'rni. *Ta'lim va Innovatsiyalar*, 9(4), 98-104.
10. Xolmuhammedova, S. (2022). Turizm sohasidagi raqamli texnologiyalar va ta'lim jarayonining integratsiyasi. *Journal of Modern Education*, 7(5), 15-22.